

سخن سردبیر

علی دیوانداری

استاد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: divandari@ut.ac.ir

بیش بقای همه پایندگان
بر کمر کوه و کلاه زمین
مرغ سخن را فلک آوازه کرد

پیش وجود همه آیندگان
منت او راست هزار آستین
باغ سخا را چو فلک تازه کرد

افق‌های تازه پرسشگری برای پژوهشگران

سازمان‌ها امتداد خویشتن ما هستند و جوامع با اتکا به آنها به آرزوهای خود دست پیدا می‌کنند. این سازمان‌ها هستند که غلبه بر چالش‌ها و پیشرفت‌ها را برای جوامع امکان فراهم می‌سازند. در سده حاضر، جوامع با چالش‌های متعدد، متنوع و گسترده‌ای در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مواجهند و سازمان‌ها پیوسته در تلاش‌اند تا از طریق بازآفرینی‌های خود، توان رفع این چالش‌ها را بیابند.

بازآفرینی و نوآفرینی سازمانی، امری ضروری است و به کوششی پیوسته نیاز دارد. اگر مؤسسه‌ها و شرکت‌ها توان بهبودبخشی و بازآفرینی خود را از دست بدهند، به مرور زمان عمرشان به پایان می‌رسد یا در صورت تداوم فعالیت، کارایی و اثربخشی چندانی نخواهند داشت. توسعه و بازآفرینی سازمانی، برای همه مؤسسه‌ها و شرکت‌ها ضروری است. توسعه و بازآفرینی محقق نمی‌شود، مگر آنکه پرسشگری روح حاکم بر تمامی کوشش‌های سازمان باشد. پرسشگری که به صورت جست‌وجوی مسائل و راه‌حل‌های آنها بروز می‌کند، اساس و جان‌مایه سازمان یادگیرنده است. پرسشگری درباره مسائل و راه‌حل‌ها، برای سازمان‌ها توانایی یادگیری، بهبود و بازآفرینی را به همراه می‌آورد.

افق‌های تازه پرسشگری، دامنه مسائل و راه‌حل‌ها را گسترده‌تر می‌کند. این افق‌ها برای هر دو گروه پژوهشگرانی که در داخل و خارج از سازمان‌ها با فعالیت‌های تحقیق و توسعه درگیرند، حائز اهمیت است. داده‌های گردآوری‌شده پژوهشگران درباره مسائل سازمانی را می‌توان بر اساس چند پرسش بنیادی بررسی کرد. پاسخ به هر پرسش، به رویکردها و ابزارهای تحلیلی خود نیاز دارد. این پرسش‌ها در سلسله‌مراتبی از تحلیل شکل می‌گیرند. در جدول زیر، به انواع پرسش‌ها، سطح تحلیل، نوع تحلیل داده‌ها و منبع تحلیل آنها اشاره شده است.

جدول ۱. انواع پرسش‌ها، سطح تحلیل‌ها، نوع تحلیل داده‌ها و منابع تحلیل

پرسش بنیادی	چه چیزی روی داده است؟	چه چیزی در حال روی دادن است؟	چرا آن چیز روی داده است؟	چه چیزی به وقوع خواهد پیوست؟	برای وقوع آن، چه کاری می‌توان انجام داد؟
توضیح سطح تحلیل	توانایی درک چیزی بعد از وقوع یا ایجاد	توانایی ارزیابی براساس محدودیت‌های تنظیم‌کننده و داده‌های استاندارد تعیین‌شده	قابلیت دریافت درکی دقیق و عمیق راجع به چیزی	توانایی آنچه در آینده نیاز خواهد بود یا روی خواهد داد	ظرفیت خلق دید و تصویر کلی درباره چیزی، و رای حد و مرز فعلی با ترکیب داده‌های خارجی
نوع تحلیل داده‌ها	تحلیل توصیفی	تحلیل کندوکاوانه	تحلیل تشخیصی	تحلیل پیش‌نگرانه	تحلیل تجویزی
منبع تأمین و پردازش	گزارش‌های استاندارد	گزارش‌های خاص و علائم عملکردی	کوشش‌های کنترلی تصادفی - تحلیل‌های رگرسیون	شبییه‌سازی و تجسم - پیش‌بینی و سناریوپردازی	- مدل‌سازی پیش‌نگرانه - طراحی فکری
سطح تحلیل	بازاندیشی ^۱	برنگری ^۲	بینش ^۳	آینده‌نگری ^۴	فرابینی ^۵

پرسش‌هایی که از سوی پژوهشگران درباره مسائل و وضعیت‌های سازمانی و تحلیل داده‌های مرتبط با آنها طرح می‌شود، به‌طور عمده بر سه پرسش اول متمرکزند. در نوع اول پرسش‌ها، پژوهشگران داده‌های مرتبط با مسائل را پردازش می‌کنند تا دریابند چه روی داده است و از این طریق، توانایی درک رخدادها بعد از وقوع را پیدا کنند. این کار به آنها قدرت بازاندیشی می‌دهد. پژوهشگر مجموعه‌ای از ابزارهای تجزیه و تحلیل توصیفی را روی داده‌های مرتبط با مسائل به کار می‌برد و به یافته‌هایی می‌رسد که خاصیت بازاندیشی دارد. در نوع دوم پرسش‌ها، پژوهشگر در جست‌وجوی مسائل و وضعیت‌هایی است که در حال رخ دادن است. یافته‌های حاصل از بررسی در این سطح، به پژوهشگر توانایی می‌دهد تا مسائل را بر اساس محدودیت‌های تنظیم‌کننده ارزیابی کند. در سومین نوع از پرسش‌ها، پژوهشگر از ابزارهای تحلیلی تشخیصی استفاده می‌کند تا چرایی وقوع رخدادها را دریابد. تحلیل‌های تشخیصی به‌طور عمده بر مبنای کوشش‌های کنترلی تصادفی و تحلیل‌های رگرسیون انجام می‌گیرد. یافته‌های حاصل از به‌کارگیری این ابزارهای تحلیلی، به بینشی منجر می‌شود تا پژوهشگر به درکی دقیق و عمیق راجع به علت وقوع رخدادها برسد. دو نوع پرسش دیگر، درباره رخدادهای آینده و آمادگی برای پرداختن به آنهاست. این دو پرسش، یعنی چه چیزی به وقوع خواهد پیوست

1. Hindsight
2. Oversight
3. Insight
4. Foresight
5. Outsight

و هنگام وقوع آن چه کاری باید انجام داد، در سطوح چهارم و پنجم پرسشگری قرار می‌گیرند. منبع تأمین و پردازش داده‌های مربوط به نوع چهارم پرسش‌ها، شبیه‌سازی و تجسم و سناریوپردازی است. یافته‌های این سطح از تحلیل‌ها که ماحصل تحلیل‌های پیش‌نگرانه است، از ویژگی‌های آینده‌نگری برخوردار است و توانایی درک رخدادها یا نیازهای آینده را ایجاد می‌کند. اما پرسش‌هایی که در سطح پنجم مطرح می‌شوند، ظرفیت خلق دید و تصویری کلی درباره چیزی و رای حد و مرز فعلی با ترکیب داده‌های مختلف را به وجود می‌آورند. در این سطح، از تحلیل تجویزی استفاده می‌شود و منبع تأمین و پردازش داده‌های آن نیز مدل‌سازی پیش‌نگرانه و طراحی فکری است.

پژوهشگران مدیریت که به مسائل صنعت، کسب‌وکارها و شرکت‌ها واقفاند و داده‌های پژوهشی را به منظور نیل به راه‌حل‌ها بررسی می‌کنند، باید بیشتر افق‌هایی از پرسشگری را دنبال کنند که بر مسائل و راه‌حل‌های سطوح چهارم و پنجم متمرکز است؛ یعنی مسائل و راه‌حل‌هایی که برای سازمان‌ها آینده‌نگری و فرایینی را به ارمغان می‌آورد. افق‌هایی از پرسشگری که بر شاخسار یافته‌ها و اندوخته‌های پژوهشگر، میوه‌های آینده‌نگری و فرایینی برویاند، برای سازمان‌هایی که از میوه درخت تحقیق تغذیه می‌کنند، یادگیری و پایداری را به ارمغان خواهد آورد.

References

- Drucker, P.F. (2001). *Management challenges for the 21st century*. (1st edition), Harper business.
- Gartner (2017). *Data and Analytics Leadership Vision for 2017*. Available at: <https://www.gartner.com/en/documents/3435217>
- Scott, W. R. & Davis, F.G. (2006). *Organizations and organizing, rational, natural and open systems perspectives*. (1st edition). Pearson Prentice Hall.
- Senge, P.M. (2006). *The fifth discipline, the art and practice of the learning organization*; Doubleday

استناد: دیواندری، علی (۱۴۰۱). سخن سردبیر: افق‌های تازه پرسشگری برای پژوهشگران. مدیریت بازرگانی، ۱۴(۱)، ۳-۱.